

ความเห็นส่วนตัว
ของ นายอุดม รัฐอมฤต ตูลากรการศาลรัฐธรรมนูญ

คำวินิจฉัยที่ ๒/๒๕๖๙

เรื่องพิจารณาที่ ๒๑/๒๕๖๘

วันที่ ๒๑ เดือน มกราคม พุทธศักราช ๒๕๖๙

ระหว่าง ศาลแพ่งกรุงเทพใต้

ผู้ร้อง

ผู้ถูกร้อง

ศาลแพ่งกรุงเทพใต้ส่งคำโต้แย้งของจำเลยในคดีหมายเลขดำที่ ผบ ๑๕๖ - ๒๘๐/๒๕๖๒ คดีหมายเลขแดงที่ ผบ ๘๒๒ - ๙๔๖/๒๕๖๒ เพื่อขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๒ ข้อเท็จจริงสรุปได้ดังนี้

จำเลยเป็นนิติบุคคลประเภทบริษัทมหาชน มีวัตถุประสงค์ในการจัดสรรที่ดินตามพระราชบัญญัติ การจัดสรรที่ดิน พ.ศ. ๒๕๔๓ ภายหลังจากได้รับใบอนุญาตจัดสรรที่ดิน จำเลยได้ปรับปรุงที่ดิน จัดทำสาธารณูปโภคและจัดให้มีบริการสาธารณะในโครงการบ้านจัดสรร แล้วจำหน่ายให้แก่ประชาชนทั่วไป ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๕๔ เกิดอุทกภัยในประเทศไทยและโครงการหมู่บ้านจัดสรรนี้ได้รับผลกระทบ จากระดับน้ำท่วมสูงกว่าถนนซึ่งเป็นสาธารณูปโภคภายในโครงการ รวมถึงบ้านเรือนของสมาชิกหมู่บ้านได้รับความเสียหาย สมาชิกหมู่บ้านสืบหาสาเหตุและพบว่าจำเลยไม่ปฏิบัติตามแผนผังโครงการและวิธีการ จัดสรรที่ดินซึ่งจะต้องปรับปรุงที่ดิน จำเลยให้การและแก้ไขคำให้การปฏิเสธคำฟ้องของโจทก์ว่าจำเลย ปรับปรุงที่ดินจัดสรรโครงการดังกล่าวเป็นไปตามแผนผังโครงการที่ได้รับอนุญาต

ระหว่างการพิจารณาของศาลแพ่งกรุงเทพใต้ โจทก์ขอแก้ไขเพิ่มเติมคำขอท้ายฟ้องขอให้ศาล กำหนดค่าเสียหายเพื่อการลงโทษอัตรา ๒ เท่า ตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. ๒๕๕๑ มาตรา ๔๒ จำเลยยื่นคำร้องขอคัดค้านคำร้องขออนุญาตแก้ไขเพิ่มเติมคำฟ้องของโจทก์และยื่นคำร้อง ขออนุญาตแก้ไขเพิ่มเติมคำให้การ ขอให้ยกฟ้องโจทก์ทั้งหมดและโต้แย้งว่า พระราชบัญญัติวิธีพิจารณา คดีผู้บริโภค พ.ศ. ๒๕๕๑ มาตรา ๔๒ เป็นบทบัญญัติที่ขัดต่อหลักนิติธรรม เพิ่มภาระและจำกัดสิทธิ ของผู้ประกอบการในทรัพย์สินเกินสมควรแก่เหตุ ให้ต้องรับผิดชอบในค่าเสียหายเกินกว่าค่าเสียหายที่แท้จริง โดยเปิดช่องให้ศาลมีอำนาจใช้ดุลยพินิจกำหนดค่าเสียหายย้อนหลังได้ ซึ่งเป็นค่าเสียหายที่มีเจตนารมณ์



ทางอาญาแฝงอยู่เช่นเดียวกับโทษทางอาญาที่มีวัตถุประสงค์เพื่อป้องกันลงโทษผู้กระทำความผิดให้เด็ดขาด ไม่ได้สัดส่วนกับการกระทำความผิด ไม่เสมอภาคทางกฎหมาย และเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม ชัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ มาตรา ๒๗ วรรคหนึ่งและวรรคสาม และมาตรา ๓๗

ศาลแพ่งกรุงเทพใต้พิจารณาแล้วเห็นว่า จำเลยโต้แย้งพร้อมด้วยเหตุผลว่าการกระทำหรือบทบัญญัติของกฎหมายชัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญและยังไม่มีคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าว จึงให้ส่งคำโต้แย้งของจำเลยต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๒

ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาเบื้องต้นแล้ว ไม่ปรากฏว่าจำเลยแสดงเหตุผลประกอบคำโต้แย้งว่าบทบัญญัติดังกล่าวชัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ วรรคสอง และมาตรา ๓๗ วรรคสอง ถึงวรรคเจ็ด อย่างไร กรณีนี้ไม่ต้องด้วยหลักเกณฑ์ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๒ วรรคหนึ่ง และมีมติกำหนดประเด็นพิจารณาเฉพาะส่วนที่จำเลยแสดงเหตุผลประกอบ

ประเด็นวินิจฉัย

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. ๒๕๕๑ มาตรา ๔๒ วรรคหนึ่ง เฉพาะในส่วนที่บัญญัติว่า “ให้ศาลมีอำนาจสั่งให้ผู้ประกอบธุรกิจจ่ายค่าเสียหายเพื่อการลงโทษเพิ่มขึ้นจากจำนวนค่าเสียหายที่แท้จริงที่ศาลกำหนดได้ตามที่เห็นสมควร” ชัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง มาตรา ๒๗ วรรคหนึ่งและวรรคสาม และมาตรา ๓๗ วรรคหนึ่ง หรือไม่

ความเห็น

ในระบบกฎหมายแพ่ง กฎหมายอาจกำหนดค่าเสียหายทางแพ่งได้ใน ๒ ลักษณะ^๑ ได้แก่ ลักษณะแรก ค่าเสียหายที่แท้จริงหรือค่าสินไหมทดแทน (Compensatory Damages) หรือจำนวนค่าเสียหายตามความเป็นจริงที่ผู้เสียหายได้รับอย่างแท้จริง โดยค่าเสียหายในส่วนนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้ได้รับความเสียหายกลับคืนสู่ฐานะเดิมก่อนที่จะได้รับความเสียหาย และไม่ให้มีการกำหนดค่าเสียหายเกินไปกว่าค่าเสียหายที่เกิดขึ้นจริง^๒ ส่วนลักษณะที่สอง คือ ค่าเสียหายเพื่อการลงโทษ (Punitive Damages) หรือค่าเสียหายเพื่อเป็นเยี่ยงอย่าง (Exemplary Damages) ค่าเสียหายที่กำหนดขึ้นเพื่อเป็นการลงโทษทางแพ่งกับผู้กระทำให้เกิดความเสียหายที่มีพฤติการณ์ร้ายแรงเกินปกติธรรมดา ซึ่งมีลักษณะคล้ายกับวัตถุประสงค์การลงโทษทางอาญา โดยให้ศาลกำหนดค่าเสียหายเพิ่มขึ้น

^๑ เอื้อน ขุนแก้ว, คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค, พิมพ์ครั้งที่ ๒ กรุงเทพฯ กรุงเทพมหานคร ๒๕๖๖, หน้า ๙๖.

^๒ ชาญนรงค์ ปราณิจิตต์, คำอธิบายพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. ๒๕๕๑, ๒๕๕๑, หน้า ๑๓๑.



จากค่าเสียหายตามความเป็นจริง เนื่องจากการให้ผู้กระทำผิดใช้เพียงให้ผู้ได้รับความเสียหายกลับคืนสู่ฐานะเดิมไม่เพียงพอที่จะป้องปรามผู้ก่อให้เกิดความเสียหายมิให้กระทำการเช่นนั้นซ้ำอีก^๓

การกำหนดค่าเสียหายเพื่อการลงโทษเป็นหลักการหนึ่งที่ผู้ร่างกฎหมายรับหลักการมาจากระบบกฎหมายแบบจารีตประเพณี โดยเฉพาะประเทศสหรัฐอเมริกา เนื่องจากเห็นว่าเป็นกลไกทางกฎหมายอย่างหนึ่งที่สมควรกำหนดเพื่อลงโทษผู้กระทำการอันมิชอบ ซึ่งเป็นผู้ประกอบการหรือผู้ประกอบการรวมถึงการกระทำละเมิดของบุคคลที่จิตใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงต่อบุคคลที่ด้อยโอกาสกว่าทั้งในด้านการเงิน ร่างกาย สังคม หรือความรู้ เป็นต้น โดยกำหนดให้ผู้กระทำละเมิดเช่นนั้นต้องจ่ายค่าเสียหายเพิ่มขึ้นเพื่อเป็นการลงโทษผู้กระทำละเมิดที่มีพฤติกรรมอันน่าตำหนิ ทั้งนี้ นอกจากพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. ๒๕๕๑ มาตรา ๔๒ แล้ว หลักการดังกล่าวยังปรากฏในกฎหมายพิเศษหลายฉบับ^๔

ในส่วนของพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. ๒๕๕๑ มีการประกาศใช้เนื่องจากผู้บริโภคส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ในเรื่องของคุณภาพสินค้าหรือบริการ ตลอดจนเทคนิคการตลาดของผู้ประกอบการ ทั้งยังขาดอำนาจต่อรองในการเข้าทำสัญญาเพื่อให้ได้มาซึ่งสินค้าหรือบริการ ทำให้ผู้บริโภคถูกเอาเปรียบอยู่เสมอ นอกจากนี้ เมื่อเกิดข้อพิพาท กระบวนการในการเรียกร้องค่าเสียหายต้องใช้เวลาและสร้างความยุ่งยากให้แก่ผู้บริโภคที่จะต้องพิสูจน์ข้อเท็จจริงซึ่งไม่อยู่ในความรู้เห็นของตนเอง อีกทั้งในการดำเนินคดีต้องเสียค่าใช้จ่ายสูง ผู้บริโภคจึงตกอยู่ในฐานะที่เสียเปรียบจนบางครั้งนำไปสู่การใช้วิธีการที่รุนแรงและก่อให้เกิดการเผชิญหน้าระหว่างผู้ประกอบการกับกลุ่มผู้บริโภคที่ไม่ได้รับความเป็นธรรม อันเป็นการคุ้มครองสิทธิผู้บริโภคที่มีการรับรองไว้ตั้งแต่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ มาตรา ๕๗ ซึ่งบัญญัติให้ความสำคัญกับการมีกฎหมายคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภค โดยกฎหมายดังกล่าวกำหนดให้รัฐต้องตั้งองค์กรอิสระซึ่งประกอบด้วยตัวแทนของผู้บริโภคเพื่อทำหน้าที่ให้ความเห็นในการตรากฎหมาย กฎ และข้อบังคับ และให้ความเห็นในการกำหนดมาตรการต่าง ๆ เพื่อคุ้มครองผู้บริโภค และในส่วนของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

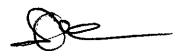
^๓ Harry Krasnick, "Punitive Damages in Contract", Advocate (Vancouver Bar Association) 36 (December-January 1978) p.14 อ้างถึงในพิรพงค์ จงไพศาลสกุล, เพดานชั้นสูงในการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษ, วารสารรามคำแหง ฉบับนิติศาสตร์ ปีที่ ๑๑ ฉบับที่ ๒, หน้า ๑๒.

^๔ ตัวอย่างเช่น พระราชบัญญัติความลับทางการค้า พ.ศ. ๒๕๔๕ มาตรา ๑๓ (๓) พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. ๒๕๕๐ มาตรา ๑๖ วรรคสอง พระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. ๒๕๕๑ มาตรา ๑๑ (๒) พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. ๒๕๓๗ มาตรา ๖๔ วรรคสอง พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีค้ามนุษย์ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๑๔ และพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. ๒๕๖๒ มาตรา ๗๘ วรรคหนึ่ง เป็นต้น



พุทธศักราช ๒๕๖๐ วางหลักการเรื่องสิทธิของผู้บริโภคไว้ในหมวด ๓ สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย มาตรา ๔๖ วรรคหนึ่ง ที่บัญญัติว่าสิทธิของผู้บริโภคย่อมได้รับความคุ้มครอง และหมวด ๕ หน้าที่ของรัฐ มาตรา ๖๑ ที่กำหนดให้รัฐต้องมีมาตรการหรือกลไกที่มีประสิทธิภาพในการคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิของผู้บริโภคด้านต่าง ๆ ดังนั้น พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. ๒๕๕๑ จึงมีเจตนารมณ์ มุ่งให้มีระบบวิธีพิจารณาคดีที่เอื้อต่อการใช้สิทธิเรียกร้องของผู้บริโภคเพื่อให้ผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหาย ได้รับการแก้ไขเยียวยาด้วยความรวดเร็ว ประหยัด และมีประสิทธิภาพ เป็นการคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภค ขณะเดียวกันเป็นการส่งเสริมให้ผู้ประกอบธุรกิจหันมาให้ความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพของสินค้าและบริการให้ดียิ่งขึ้น มุ่งคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมภายใต้เงื่อนไขที่เป็นธรรม แก่ผู้บริโภคมากยิ่งขึ้นกว่าระบบวิธีพิจารณาคดีแพ่งทั่วไป

การกำหนดค่าเสียหายเพื่อการลงโทษตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. ๒๕๕๑ มาตรา ๔๒ ที่กำหนดให้ศาลใช้ดุลพินิจสั่งให้ผู้ประกอบธุรกิจที่มีพฤติกรรมอันน่าตำหนิไม่ว่าจะกระทำ ด้วยเจตนาเอาเปรียบผู้บริโภคโดยไม่เป็นธรรม จงใจให้ผู้บริโภคได้รับความเสียหาย ประมาทเลินเล่อ อย่างร้ายแรงไม่นำพาต่อความเสียหายที่จะเกิดแก่ผู้บริโภค หรือกระทำการอันเป็นการฝ่าฝืนต่อ ความรับผิดชอบในฐานะผู้มีอาชีพหรือธุรกิจอันยอมเป็นที่ไว้วางใจของประชาชน ต้องจ่ายค่าเสียหาย เพิ่มขึ้นจากค่าเสียหายที่แท้จริงที่ศาลกำหนดให้แก่ผู้บริโภค เพื่อเป็นการลงโทษผู้ประกอบธุรกิจ ที่มีพฤติกรรมประกอบธุรกิจที่ไม่สุจริตให้เด็ดขาด ป้องปรามการกระทำของผู้ประกอบธุรกิจดังกล่าว ในอนาคต และเป็นเยี่ยงอย่างแก่ผู้ประกอบธุรกิจรายอื่น ไม่ให้กระทำการในลักษณะเดียวกัน บทบัญญัติดังกล่าวเป็นการวางเงื่อนไขการใช้ดุลพินิจของศาลในการลงโทษทางแพ่งด้วยค่าเสียหาย เป็นตัวเงิน (Money Damages) แก่ผู้ประกอบธุรกิจที่มีพฤติกรรมอันน่าตำหนิและส่งผลกระทบต่อผู้บริโภคโดยรวม และยังกระทบต่อความไว้วางใจของประชาชนที่มีต่อผู้ประกอบธุรกิจอีกด้วย ซึ่งศาลสามารถใช้ดุลพินิจว่าสมควรกำหนดค่าเสียหายเพื่อการลงโทษด้วยหรือไม่ โดยพิจารณา จากข้อเท็จจริงเป็นรายกรณีไป ดังนั้น การกำหนดค่าเสียหายเพื่อการลงโทษตามพระราชบัญญัติ วิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. ๒๕๕๑ มาตรา ๔๒ มิได้ให้อำนาจศาลใช้ดุลพินิจกำหนดค่าเสียหาย เชิงลงโทษตามอำเภอใจ หากแต่ผูกพันอยู่กับ “พฤติการณ์ความผิดที่มีน้ำหนัก” ในระดับที่สะท้อน ความร้ายแรงของการกระทำของผู้ประกอบธุรกิจและยังให้ศาลต้องพิจารณาประกอบกับปัจจัยแวดล้อม หลายด้านก่อนกำหนดจำนวนเงิน นอกจากนี้ ในทางโครงสร้างของกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภค กลไกดังกล่าวถูกออกแบบภายใต้แนวคิดที่ว่า “ผู้บริโภคเป็นฝ่ายเสียเปรียบ” แม้ระบบ “ชดเชยเท่าที่ เสียหายจริง” (Compensatory Damages) ผู้ที่ได้รับความเสียหายอาจเรียกร้องความเสียหายทางจิตใจ



หรือสิ่งที่ประเมินเป็นเงินไม่ได้ ซึ่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๔๔๖ บัญญัติรับรองให้มีการกำหนดค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายอย่างอื่นอันมิใช่ตัวเงิน (Non - pecuniary Damages) ได้ก็ตาม แต่ศาลมักกำหนดค่าเสียหายให้ไม่สูงมากนัก^๕ หลักกฎหมายจึงต้องเพิ่มมาตรการเพื่อทำให้การเยียวยา มีประสิทธิภาพจริง โดยเฉพาะในคดีที่ความเสียหายรายบุคคลอาจไม่สูง แต่พฤติการณ์ของผู้ประกอบธุรกิจมีลักษณะเป็นแบบแผนหรือผลกำไรของธุรกิจสร้างแรงจูงใจให้มีการเอาเปรียบซ้ำ ดังนั้น ประเด็นสำคัญจึงมิใช่เพียงว่าค่าเสียหายเพื่อการลงโทษมีลักษณะเป็นมาตรการเชิงลงโทษหรือไม่ หากแต่อยู่ที่ว่ากลไกตามมาตรา ๔๒ ได้กำหนด “เงื่อนไขการใช้ดุลพินิจและเพดานค่าเสียหาย” ไว้เหมาะสมและสอดคล้องกับหลักนิติธรรมและหลักความได้สัดส่วนตามรัฐธรรมนูญหรือไม่

ข้อโต้แย้งของจำเลยที่ว่า พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. ๒๕๕๑ มาตรา ๔๒ วรรคหนึ่ง เฉพาะในส่วนที่บัญญัติว่า “ให้ศาลมีอำนาจสั่งให้ผู้ประกอบธุรกิจจ่ายค่าเสียหายเพื่อการลงโทษเพิ่มขึ้นจากจำนวนค่าเสียหายที่แท้จริงที่ศาลกำหนดได้ตามที่เห็นสมควร” เป็นบทบัญญัติที่ขัดต่อหลักนิติธรรม เพิ่มภาระและจำกัดสิทธิในทรัพย์สินของผู้ประกอบธุรกิจเกินสมควรแก่เหตุ ให้ต้องรับผิดชอบในค่าเสียหายเกินกว่าค่าเสียหายที่แท้จริง โดยเปิดช่องให้ศาลมีอำนาจใช้ดุลยพินิจกำหนดค่าเสียหายย้อนหลังได้ ซึ่งเป็นค่าเสียหายที่มีเจตนารมณ์ทางอาญาแฝงอยู่เช่นเดียวกับโทษทางอาญาที่มีวัตถุประสงค์เพื่อป้องกันลงโทษผู้กระทำความผิดให้เด็ดขาด ไม่ได้สัดส่วนกับการกระทำความผิด ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง นั้น

เห็นว่า พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. ๒๕๕๑ มาตรา ๔๒^๖ วรรคหนึ่ง เฉพาะในส่วนที่บัญญัติว่า “ให้ศาลมีอำนาจสั่งให้ผู้ประกอบธุรกิจจ่ายค่าเสียหายเพื่อการลงโทษเพิ่มขึ้นจากจำนวนค่าเสียหายที่แท้จริงที่ศาลกำหนดได้ตามที่เห็นสมควร” เป็นบทบัญญัติที่มีวัตถุประสงค์กำหนด

^๕ ดูตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๐๒๗/๒๕๕๒, ๑๑๕๕/๒๕๕๒, ๖๐๙๒/๒๕๕๒, ๓๙๕๔/๒๕๕๘ และ ๔๔๐๔/๒๕๖๔


^๖ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. ๒๕๕๑ มาตรา ๔๒ บัญญัติว่า ถ้าการกระทำที่ถูกฟ้องร้องเกิดจากการที่ผู้ประกอบธุรกิจกระทำโดยเจตนาเอาเปรียบผู้บริโภคโดยไม่เป็นธรรม หรือจงใจให้ผู้บริโภคได้รับความเสียหาย หรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงไม่นำพาต่อความเสียหายที่จะเกิดแก่ผู้บริโภค หรือกระทำการอันเป็นการฝ่าฝืนต่อความรับผิดชอบในฐานะผู้มีอาชีพหรือธุรกิจอันยอมเป็นที่ไว้วางใจของประชาชน เมื่อศาลมีคำพิพากษาให้ผู้ประกอบธุรกิจชดเชยค่าเสียหายแก่ผู้บริโภค ให้ศาลมีอำนาจสั่งให้ผู้ประกอบธุรกิจจ่ายค่าเสียหายเพื่อการลงโทษเพิ่มขึ้นจากจำนวนค่าเสียหายที่แท้จริงที่ศาลกำหนดได้ตามที่เห็นสมควร ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงพฤติการณ์ต่าง ๆ เช่น ความเสียหายที่ผู้บริโภคได้รับ ผลประโยชน์ที่ผู้ประกอบธุรกิจได้รับ สถานะทางการเงินของผู้ประกอบธุรกิจ การที่ผู้ประกอบธุรกิจได้บรรเทาความเสียหายที่เกิดขึ้น ตลอดจนการที่ผู้บริโภคมมีส่วนในการก่อให้เกิดความเสียหายด้วย

การกำหนดค่าเสียหายเพื่อการลงโทษตามวรรคหนึ่ง ให้ศาลมีอำนาจกำหนดได้ไม่เกินสองเท่าของค่าเสียหายที่แท้จริงที่ศาลกำหนด แต่ถ้าค่าเสียหายที่แท้จริงที่ศาลกำหนดมีจำนวนเงินไม่เกินห้าหมื่นบาท ให้ศาลมีอำนาจกำหนดค่าเสียหายเพื่อการลงโทษได้ไม่เกินห้าเท่าของค่าเสียหายที่แท้จริงที่ศาลกำหนด



ค่าเสียหายเชิงลงโทษ โดยกำหนดให้ศาลใช้ดุลพินิจกำหนดค่าเสียหายได้มากกว่าค่าเสียหายที่แท้จริง ภายใต้กรอบที่ต้องปรากฏข้อเท็จจริงว่าผู้ประกอบธุรกิจซึ่งก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้บริโคนั้น ต้องพิจารณาตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. ๒๕๕๑ มาตรา ๔๒ ว่า “ผู้ประกอบธุรกิจกระทำโดยเจตนาเอาเปรียบผู้บริโภคโดยไม่เป็นธรรม หรือจงใจให้ผู้บริโภคได้รับความเสียหาย หรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงไม่นำพาต่อความเสียหายที่จะเกิดแก่ผู้บริโภค หรือกระทำการอันเป็นการฝ่าฝืนต่อความรับผิดชอบในฐานะผู้มีอาชีพหรือธุรกิจอันยอมเป็นที่ไว้วางใจของประชาชน” หรือไม่ พฤติการณ์อันนำคำทนายอย่างร้ายแรง และการกำหนดค่าเสียหายเพื่อการลงโทษต้องไม่เกินกรอบขั้นสูง ตามที่กฎหมายกำหนดไว้ คือ ไม่เกินสองเท่าของค่าเสียหายที่แท้จริง หรือไม่เกินห้าเท่าในกรณีที่ศาล กำหนดค่าเสียหายที่แท้จริงมีจำนวนเงินไม่เกินห้าหมื่นบาท แล้วแต่กรณี เป็นการวางกรอบการใช้ดุลพินิจ ของศาลในการกำหนดค่าเสียหายเพื่อการลงโทษที่ไม่กระทบสิทธิของผู้ประกอบธุรกิจจนเกินกว่าเหตุ แห่งข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น และได้สัดส่วนระหว่างเหตุและผลของการกระทำของผู้ประกอบธุรกิจ อันสอดคล้องกับหลักทางเศรษฐศาสตร์ที่คำนึงถึงสัดส่วนระหว่างผลกำไรที่ผู้ประกอบธุรกิจจะได้รับ กับความเสียหายที่ผู้บริโภคต้องแบกรับ

นอกจากนี้ ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการดำเนินกระบวนการพิจารณาและการปฏิบัติ หน้าที่ของเจ้าพนักงานคดีในคดีผู้บริโภค พ.ศ. ๒๕๕๑ หมวด ๖ คำพิพากษาหรือคำสั่งชี้ขาดตัดสินคดี กำหนดแนวทางการปฏิบัติหน้าที่ของศาลไว้ว่า เมื่อศาลจะทำคำพิพากษาหรือคำสั่งชี้ขาดคดี ตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. ๒๕๕๑ มาตรา ๓๙ ถึงมาตรา ๔๔ ศาลอาจ มอบหมายให้เจ้าพนักงานคดีตรวจสอบข้อเท็จจริงและทำความเข้าใจเพื่อประกอบการทำคำพิพากษาหรือ คำสั่งตามบทบัญญัติดังกล่าว และคู่ความมีสิทธิโต้แย้งคัดค้านข้อเท็จจริงหรือความเห็นของเจ้าพนักงานคดี ดังกล่าวได้ กรณีดังกล่าวหมายรวมถึงการกำหนดค่าเสียหายเพื่อการลงโทษตามมาตรา ๔๒ ด้วย กล่าวได้ว่าก่อนศาลจะกำหนดค่าเสียหายเพื่อการลงโทษ ศาลมีอำนาจมอบหมายให้เจ้าพนักงานคดี ตรวจสอบข้อเท็จจริงและทำความเข้าใจเพื่อประกอบการทำคำพิพากษาหรือคำสั่งตามบทบัญญัติดังกล่าว และคู่ความทั้งฝ่ายผู้บริโคนและผู้ประกอบธุรกิจมีสิทธิโต้แย้งคัดค้านข้อเท็จจริงหรือความเห็น ของเจ้าพนักงานคดีดังกล่าวได้ ซึ่งรวมถึงข้อคัดค้านไม่ให้นำมาพิจารณาค่าเสียหายย้อนหลังเพื่อความเป็นธรรม แก่ผู้ประกอบธุรกิจ อันเป็นมาตรการถ่วงดุลข้อเท็จจริงและถือเป็นหลักประกันสิทธิของคู่ความในคดีก่อนที่ ศาลจะใช้ดุลพินิจกำหนดค่าเสียหายเพื่อการลงโทษ อีกทั้งมาตรา ๔๒ มิใช่ค่าปรับหรือโทษทางปกครอง ที่รัฐเรียกเก็บเข้าคลัง และไม่มีผลเชิงสถานะ เช่น การบันทึกประวัติอาชญากรรม หรือกำหนดโทษจำคุก ดังนั้น แม้ค่าเสียหายเพื่อการลงโทษจะมี “องค์ประกอบเชิงป้องปราม” แต่โดยโครงสร้างแล้วมีลักษณะ



เป็นกลไกความรับผิดชอบทางแพ่งที่มีเพดานและหลักเกณฑ์กำกับมากกว่าจะเป็น “โทษอาญาแฝง” ดังนั้น พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. ๒๕๕๑ มาตรา ๔๒ ที่กำหนดให้อำนาจสั่งให้ผู้ประกอบธุรกิจจ่ายค่าเสียหายเพื่อการลงโทษเพิ่มขึ้นจากจำนวนค่าเสียหายที่แท้จริงที่ศาลกำหนดได้ตามที่เห็นสมควร จึงเป็นมาตรการทางกฎหมายที่เป็นไปตามหลักความได้สัดส่วน

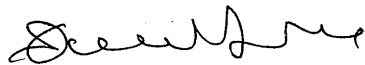
ในส่วนของข้อโต้แย้งของจำเลยที่ว่า พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. ๒๕๕๑ มาตรา ๔๒ ที่กำหนดค่าเสียหายเพื่อการลงโทษ ชัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๗ วรรคหนึ่ง และวรรคสาม และมาตรา ๓๗ วรรคหนึ่ง นั้น

เห็นว่า แม้พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. ๒๕๕๑ มาตรา ๔๒ ให้อำนาจศาลใช้ดุลพินิจกำหนดค่าเสียหายเพื่อการลงโทษ อาจทำให้ผู้ประกอบธุรกิจต้องชำระค่าเสียหายมากกว่าค่าเสียหายที่เกิดขึ้นจริงแก่ผู้บริโภคซึ่งได้รับความเสียหายก็ตาม แต่การที่กฎหมายกำหนดการระงับความรับผิดในค่าเสียหายของผู้ประกอบธุรกิจแตกต่างจากหลักทั่วไปที่การกำหนดค่าสินไหมทดแทนความเสียหายตามความเสียหายที่แท้จริง ไม่เป็นเหตุให้พิจารณาว่าบทบัญญัติดังกล่าวขัดต่อหลักเสมอภาค หรือเป็นการเลือกปฏิบัติแต่อย่างใด หากแต่การกำหนดค่าเสียหายเพื่อการลงโทษเป็นอีกหลักเกณฑ์หนึ่งที่มีขึ้นเพื่อเสริมระบบความรับผิดชอบทางแพ่งที่มีอยู่เดิมในลักษณะคู่ขนานหรือเคียงคู่กันในระบบความรับผิดชอบทางละเมิดในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ อีกทั้งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. ๒๕๕๑ มาตรา ๔๒ ได้กำหนดกรอบการใช้ดุลพินิจของศาล โดยกำหนดให้ระบบค่าเสียหายทั้งสองลักษณะมีความสัมพันธ์ที่สืบเนื่องกัน กล่าวคือ การกำหนดค่าเสียหายเพื่อการลงโทษจะอยู่บนฐานของค่าสินไหมทดแทนความเสียหายที่แท้จริง และต้องมีพฤติการณ์การกระทำที่ฝ่าฝืนมาตรฐานของผู้ประกอบธุรกิจอย่างร้ายแรง ศาลจึงจะกำหนดค่าเสียหายเพื่อการลงโทษเป็นจำนวนเงินที่มากกว่าค่าสินไหมทดแทนความเสียหายที่แท้จริงได้ จึงเห็นได้ว่าการนำค่าเสียหายเพื่อการลงโทษมาใช้ตามกฎหมายวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค เป็นเพียงการเสริมกลไกการใช้บังคับกฎหมายในคดีแพ่งเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการคุ้มครองผู้บริโภคเท่านั้น มิได้เป็นการขัดต่อหลักการพื้นฐานของการกำหนดค่าเสียหายเพื่อละเมิดตามประมวลกฎหมายและพาณิชย์แต่อย่างใด หลักเกณฑ์ที่ให้อำนาจศาลกำหนดค่าเสียหายเพื่อการลงโทษตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. ๒๕๕๑ มาตรา ๔๒ จึงมิใช่บทบัญญัติที่ชัดหรือแย้งต่อหลักความเสมอภาคหรือเป็นหลักเกณฑ์ที่ทำให้เกิดการเลือกปฏิบัติแต่ประการใด และโดยเหตุที่กฎหมายดังกล่าวให้อำนาจศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีผู้บริโภคใช้ดุลพินิจกำหนดค่าเสียหายเพื่อการลงโทษได้โดยชอบด้วยเจตนารมณ์ของกฎหมาย ซึ่งมุ่งให้เกิดมาตรการที่เข้มแข็งและมีประสิทธิภาพในการป้องกันและต่อต้านการดำเนินกิจการของผู้ประกอบธุรกิจที่มุ่งแสวงหากำไรในทางเอาเปรียบผู้บริโภคโดยมิชอบตั้งเหตุผลที่ได้กล่าวแล้ว แม้มีผลกระทบในทางเป็นโทษให้ผู้ประกอบธุรกิจต้องรับภาระในค่าเสียหายที่เพิ่มขึ้น แต่ภาระที่กระทบต่อสิทธิในทางทรัพย์สินดังกล่าวเป็นผลจากการกระทำผิดของผู้ประกอบธุรกิจนั่นเอง อีกทั้งการกำหนดค่าเสียหายเพื่อการลงโทษเป็นไป



ตามกฎหมายและผ่านกระบวนการทางศาล ไม่ใช่การจำกัดหรือลิดรอนสิทธิในทรัพย์สินของบุคคล โดยปราศจากเหตุผล กลไกและมาตรการตามบทบัญญัติดังกล่าวจึงเป็นการจำกัดสิทธิในทรัพย์สินของบุคคลตามเหตุผลที่มุ่งคุ้มครองประโยชน์ส่วนรวมโดยชอบแล้ว

อาศัยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น เห็นว่า พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. ๒๕๕๑ มาตรา ๔๒ วรรคหนึ่ง เฉพาะในส่วนที่บัญญัติว่า “ให้ศาลมีอำนาจสั่งให้ผู้ประกอบธุรกิจจ่ายค่าเสียหายเพื่อการลงทะเบียนเพิ่มขึ้นจากจำนวนค่าเสียหายที่แท้จริงที่ศาลกำหนดได้ตามที่เห็นสมควร” ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง มาตรา ๒๗ วรรคหนึ่งและวรรคสาม และมาตรา ๓๗ วรรคหนึ่ง



(นายอุดม รัฐอมฤต)

ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ